

Horváth Csaba

METTERNICH ÉS AZ IDŐGÉP – AVAGY EGY MÁSIK 20. SZÁZAD

Bevezetés

Az alternatív történelem napjaink egyik érdekes műfaja. Lényege egy olyan gondolat-kísérlet, hogy mi lett volna, és hogyan nézne ki ma a világ, ha egy olyan történelmi esemény, amelynek az adott időpontban valóban több lehetséges kimenetele volt, még a realitások határain belül, de másképp történik. (Például két felmerülő tervezet közül nem az egyiket, hanem a másikat fogadja el egy békekonferencia, egy hajszálon múltó ütközetet nem az egyik, hanem a másik fél nyer meg stb.) A műfaj belső szakzsargonja ezt nevezi „elágazási pontnak”. A műfajt általában leginkább a *fantasy* körébe szokták sorolni, de nem egy ilyen munka született komoly történelmi megközelítésből is. Magyarországon ebben a körben kiemelhető Bibó István *Uchroniája*. Ebben a munkájában azt vázolja fel, hogyan nézett volna ki Európa a 20. század közepe táján, valamint miként zajlott volna az odáig vezető több száz évnyi történelmi és társadalmi fejlődés, ha ötszáz évvel korábban, a 15. század közepe táján győz a zsinati mozgalom, amelynek az adott időpontban valóban volt reális esélye (és így a római egyház tényleges vezetése a mindenkori pápa helyett a zsinatok hatáskörébe kerül).

Az elmúlt száz évvel kapcsolatban a legfőbb ilyen kérdésünk talán az lehet, hogy vajon az egymással szoros oksági viszonyban lévő két világháború és a velük összefüggésben teret nyerő totalitárius diktatúrák, meg az a szörnyű pusztítás, ami velük járt, vajon az európai társadalmi és történelmi folyamatokból szükségszerűen bekövetkező események voltak-e. Vagy éppen ellenkezőleg: elkerülhetőek lettek volna, ha akár csak egyetlen, látszólag apró, de a későbbiekre vonatkozóan kritikus esemény máshogy alakul? Lehetett volna kevésbé borzalmas a magunk mögött hagyott évszázad? Az ilyen kérdések feltevését az is legitimálja, hogy a történelemtudomány gyakori kérdése, hogy egy-egy esemény milyen jelentőséggel, milyen következménnyel bírt a jövőre nézve.

Ha pedig azt kérdezzük, hogy milyen lett a világ egy bizonyos történelmi fordulat következtében, akkor ebben a kérdésben óhatatlanul az a kérdés is benne van, hogy hogyan nézne ki a világ az adott történelmi fordulat nélkül. Az adott történelmi esemény jelentőségének mértéke nem mérhető fel anélkül, hogy fel ne mérnénk annak mértékét, hogy mennyiben lett más a világ, mint az adott esemény nélkül lett volna.

A bécsi kongresszus és a rajnai tartomány

Jelen írás célja, hogy gondolatkísérletképpen megvizsgáljon egy lehetséges elágazási pontot erre vonatkozóan, amely talán sokkal nagyobb mértékben befolyásolta a világ fejlődését, mint azt gondolnánk. A kérdéses elágazási ponthoz ne száz, hanem kettőszáz évet menjünk vissza az időben, méghozzá az Európát Napóleon bukása után újratervező, 1815-ös bécsi kongresszusra. Ezen belül is arra a koncepcióra, amely elsősorban az osztrák kancellár, Metternich vezényletével a korábbiakhoz képest kevesebb, de nagyobb német állam megalkotásával kívánt gátat vetni Franciaország esetleges keleti irányú expanziós törekvéseinek. Röviden szólva: a legkisebb német államokat felszámolták és területüket a nagyobbakhoz csatolva igyekeztek erősíteni az utóbbiakat. Lényegében ekkor szilárdultak meg a német államok egymás közti erőviszonyai olyan módon, hogy ennek eredményeképpen a német egység később Poroszország vezetésével, az ismert módon valósult meg. Itt a fő kérdés, hogy vajon kiküszöbölhető lett volna-e a „rövid 20. század” (az 1914 nyaratól 1989/91-ig tartó jellegzetes korszak), ha az alapvető irányelv keretein belül maradván, de egy részlet tekintetében máshogy történik a német kisállamok újjászervezése.

Az újjászervezés keretében különösen két német állam, a protestáns északi Poroszország és a katolikus déli Bajorország erősödött meg, jelentős területekkel gyarapodva. Itt felfigyelhetünk egy olyan területi döntésre, amely az általános rendezés logikájának keretein belül maradván is történhetett volna máshogy, s tulajdonképpen az adott kor szempontrendszerében még logikus is lett volna, hogy másként történjen. Ha pedig így történik, talán az egész 20. század máshogyan alakul.

Itt viszont már kiemelhetünk egy konkrét epizódot az osztozkodásban és egy konkrét döntési helyzetet is, ahol volt lehetőség arra, hogy ez az epizód másként alakuljon.

A kérdéses epizód nem más, mint a rajnai tartomány Poroszországnak ítéltelése. Ez a tartomány a 19. században a mai Észak-Rajna-Vesztfália tartomány nyugati felét és a mai Rajna-Pfalz tartomány északi felét fedte le s többek között Essen, Düsseldorf, Köln, Koblenz, Aachen és Trier városai is hozzátartoztak. A francia forradalom előtt a területen sok kisebb német államocskák működött, köztük több egyházi állam, mint a kölni és trieri érsekségek, valamint bajor és porosz birtokok is. A német államok 1815-ös újjászervezésénél irányelv volt az is, hogy a nagyobb államok területét olyan vidékek odacsatolásával növeljék, ahol az adott állam már korábban is rendelkezett birtokokkal. Ilyen szempontból a Rajna-vidék esetében logikus alternatíva lett volna, hogy Poroszország helyett Bajorországhoz csatolják, hiszen 1789 előtt a területen lévő bajor birtokok, a bergi és jülich-i hercegségek együttes területe és népessége meghaladta az itt található porosz birtokét, a klevei hercegségét. Poroszország helyett Bajorország mellett szólt volna az a tény is, hogy a terület lakossága a bajorokhoz hasonlóan túlnyomórészt katolikus vallású volt, szemben az evangélikus poroszokkal. Egy ilyen verzió továbbra is összhangot eredményezett volna, hiszen továbbra is a nagyobb német államok erősítését jelentette volna, csak ezen belül Poroszország valamivel kevésbé lett volna erős (de még így is épp eléggé), Bajorország pedig némileg erősebb. Ez az opció a rendezés fő értelmi szerzője,

az osztrák kancellár, Metternich érdekeit sem sértette volna, hiszen koncepciónak része volt, hogy továbbra is Ausztria legyen a német államok legbefolyásosabbika. Ebből a szempontból pedig még kedvezőbb is lett volna, ha Bajorország és Poroszország között kiegyenlítettebbek az erőviszonyok.

Egy ilyen kimenetelre pedig valós alkalmat is jelentett egy tényleges döntési helyzet, nevezetesen a bécsi kongresszuson 1815 elején felmerülő, lengyel–szász válságnak nevezett vita. A vita arról szólt, hogy Oroszország szerette volna megkapni Lengyelország túlnyomó részét, hogy azt autonóm királyságként illeszthesse birodalmába, Poroszország pedig a Drezda központú, vele közvetlenül szomszédos északnémet és protestáns Szász Királyságot kívánta anneként azzal az ürüggyel, hogy a szász király túl sokáig tartott ki Napóleon mellett. A két ország együttműködve lépett fel a kongresszuson e két kérdésben. A porosz követelést kezdetben Anglia is támogatta, azonban Oroszország túlzott megerősödésétől tartva, Ausztriával összefogva végül mindkét kérést csak mérsékelt formában engedték teljesülni. Így Oroszország az autonóm Kongresszusi Lengyelország részeként megkapta ugyan Lengyelország nagy részét, de Poznań tartomány Poroszországhoz került, Galíciát megtarthatta Ausztria, Krakkó pedig független köztársaság lett. (Ne feledjük, 1815-ben járunk, ekkor az Odera–Neisse-vonal még kőszá ábrándként sem létezett, vagyis Kelet-Poroszország, Pomeránia és Szilézia ekkor még nem számítottak lengyel területnek, ezzel szemben Poznań tartomány nagyon is az volt.) Poroszország Szászországnak „csak” negyven százalékát kapta meg, kárpótlásul viszont megkapta egyrészt a lengyel nemzetiségű Poznańt, másrészt a hozzá sem földrajzilag, sem kulturális, sem pedig dinasztikus szempontból nem köthető katolikus rajnai tartományt.

Tegyük fel azonban, hogy a válságot még mindig kompromisszumos szinten, de Oroszország és Poroszország kívánságaihoz valamelyest közelebb álló módon rendezi a kongresszus. Ennek következtében az értékes és stratégiai fekvésű Galícia Ausztriánál marad ugyan, így nem változnak érdemben az orosz–osztrák erőviszonyok, de Oroszország megkapja a kisebb Poznań tartományt és Krakkót is, mindkettő a Kongresszusi Lengyelországhoz kerül. Poroszország megkapja egész Szászországot, így nincs szükség arra, hogy Szászország helyett kárpótlásul megkapja a hozzá semmilyen módon nem kötődő rajnai tartományt. Ez utóbbi így tehát a legkézenfekvőbb államhoz, Bajorországhoz kerül, amely a bergi és jülich-i hercegségek révén a dinasztikus elv értelmében is logikus jelölt volt erre, ráadásul a katolikus vallás révén kulturálisan is közel állt a tartományhoz.

Történetünkben tehát ez képviseli az elágazási pontot: Metternich osztrák kancellár a német kisállamok rendszerét Napóleon bukása után újratervező 1815-ös bécsi kongresszuson úgy rendezi a lengyel–szász kérdést, hogy végeredményben a rajnai tartomány nem Poroszországhoz, hanem Bajorországhoz kerül. (A szomszédos Vesztfáliát viszont így is Poroszország kapja.)

A német egyesítés egy másik útja

Játsszuk tehát végig a gondolatkísérletet ebből a kiindulópontból kezdve: hogyan változtatta volna meg ez az elágazási pont Európa történelmének főbb tendenciáit a következő száz évben, egészen addig az időpontig, amikor is a mi idősíkunkon eldőrdültek azok a bizonyos, végzetes lövések Szarajevóban, amelyek elindították a „rövid 20. századnak” nevezett szörnyű korszakot? Lássuk tehát, mi történt volna máshogyan.

A legfőbb különbség, ami rögtön láthatóvá válik, hogy másképp festettek volna az erőviszonyok a német államok között. A valóságban Ausztria és Poroszország jelentettek két, azonos kategóriában lévő, potenciális vezető hatalmat a német államok körében. Bajorország, noha jóval erősebb volt a többi német államnál, csak másodhegedős lehetett mellettük. A rajnai tartomány birtokában azonban Bajorország már egy súlycsoportot képezett volna a rajnai tartomány nélküli Poroszországgal. Bár Poroszország itt birtokolja Szászországot, de ha 1815-ben Berlin számára Szászország még fontosabb volt is, a rajnai tartománynak a népessége is nagyobb volt, nem is beszélve az itt később kiaknázott ipari potenciálról (Ruhr-vidék, Saar-vidék). Másrészt pedig az, hogy Szászország Poroszországé, mit sem változtat azon, hogy a rajnai tartomány birtokában a bajor korona sokkal erősebb, mint a mi idősíkunkon volt, már csak népességre nézve is kétszer akkora, ipari potenciálja pedig sokszorosa annak, mint a bekövetkező világban. Így tehát a német belviszonyokat az 1815-öt követező évtizedekben nem egy kétpólusú, porosz–osztrák, hanem egy hárompólusú, porosz–bajor–osztrák struktúra határozta volna meg.

Mindennek majd az 1860-as években lesz igazán jelentősége, amikor is központi szerepbe emelkedik a német egység gondolata. A mi idősíkunkon tudjuk, mi történt: Poroszország és Ausztria 1866-ban háborút vívtak a vezető szerepért, ami Poroszország győzelmével zárult. Így a német egység Poroszország vezetésével, Ausztria nélkül valósult meg. Ha azonban a rajnai tartomány Bajorország birtokában van, Poroszországnak pedig nélkülöznie kell ennek erőforrásait, akkor ebben a hárompólusú rendszerben az általunk ismertnél jelentősen gyengébb Poroszország aligha tudta volna egyszerre legyőzni Ausztriát és Bajorországot is. Annál is inkább, mert a rajnai tartomány magában foglalta a Ruhr-vidék felét is, amely a porosz hadiipar egyik legfontosabb erőforrása volt, valamint az ugyancsak jelentős iparvidéket képező Saar-vidéket. A fiktív esetben viszont Poroszország nélkülözni kénytelen ezeket az erőforrásokat, azok Bajorországot erősítik (bár Poroszország továbbra is rendelkezik a Ruhr-vidék Vesztfáliába átnyúló keleti felével, valamint Felső-Szilézia iparvidékével).

Kérdés tehát, hogyan alakul a német egység elképzelése egy ilyen esetben. Három, többé-kevésbé egymással egy súlycsoportot képező központ esetén az a legvalószínűbb, hogy egyik sem elég erős ahhoz, hogy egyszerre iktassa ki a két másikat. Így valószínűleg valami olyan kompromisszummal zárul a rivalizálás, ahol a három állam többé-kevésbé egyenlő mértékben érvényesíti az érdekeit. Egy ilyen kompromisszumra valószínű változat lehet egy olyan forgatókönyv, ahol végeredményben mindhárom kialakítja a maga kis birodalmát. 1) Poroszország az északi és keleti, protestáns német államok-

ból szervez egy maga vezette föderációt Berlin központtal. Ezek többsége amúgy is – a mi idősikunkon is – Poroszország szövetségese volt, csupán két jelentősebb kivétellel: Szászország és Hannover állt szemben vele. Szászországot azonban itt már 1815-ben anektálja Poroszország, a katonailag gyenge Hannover anektálásához pedig (ami a mi idősikunkon is megtörtént) valószínűleg ebben az esetben is elég volna Poroszország ereje. A Poroszországból, a hozzá társult kisebb északnémet államokból, valamint az általa anektált Hannoverból létrejövő formációt az egyszerűség kedvéért nevezzük továbbra is Poroszországnak. Ez a megnevezés azért nem túlzó, mert Hannover egy az egyben Poroszország részévé válik (ahogyan az a valóságban is történt), a társuló északnémet fejedelemségek pedig annyira aprók (a formáció népességének összesen tizedét sem érik el), hogy legfeljebb társult államok, semmint egyenrangú föderációs partnerek lehetnek. 2) Bajorország a rajnai tartomány birtokában a déli és nyugati német területek főként (de nem kizárólag) katolikus államaiból szervezhet egy formációt. Mivel az északi helyzettől eltérően Bajorországgal nagyobb államok társulnak (Baden és Württemberg, Hessen-Kassel, Hessen-Darmstadt, valamint Nassau), ez valószínűleg egy lazább államszövetség lesz, amelynek fővárosára kézenfekvő jelölt az egyik részvevő államhoz sem tartozó szabad város: Frankfurt. Az egyszerűség kedvéért ezt az államalakulatot nevezhetjük Rajnai Konföderációnak. 3) Ausztriának végsősoron ebben az esetben is az marad, hogy az Osztrák–Magyar Monarchiát alkossa meg. Ez azonban a fiktív helyzetben nem jár Ausztria számára a német ügyekből való kizárással, hiszen itt nem a Poroszország által egyesített, egységes Németországgal áll szemben. Ehelyett a Monarchia osztrák fele két versenytársával egyenrangú német állam.

Nem példa nélküli, hogy három, etnokulturális szempontból egymáshoz ennyire közel álló állam egyfelől békésen éljen egymás mellett, ugyanakkor viszont mégse egyesüljön, ezt jól illusztrálja a skandináv országok vagy a Benelux-államok példája. Az 1860-as évektől kezdve tehát Poroszország, a Rajnai Konföderáció és az Osztrák–Magyar Monarchia a skandináv vagy a Benelux-államokhoz hasonlóan alkotnak három, egymáshoz erős kulturális szálakkal kötődő, vélhetően egymással többé-kevésbé baráti viszonyt ápoló, ugyanakkor egymástól különálló, független államisággal bíró, adott esetben eltérő világpolitikai célokat megfogalmazó országot.

A következő lépésben azt kell megnéznünk, hogyan hatott volna mindez az európai hatalmi egyensúlyra a 19. század utolsó harmadában és a 20. század első éveiben.

Egy olyan Európa, ahol nincs francia–német ellentét

A leghamarabb jelentkező különbség, hogy ebben az esetben elmarad a 20. századi német–francia ellentétet megalapozó 1870-es francia–porosz háború. A mi idősikunkon a *casus belli* papíron az volt, hogy a porosz uralkodóház egy tagja belefolyt a spanyol trónutódlási vitába. Azonban abban, hogy ebből a diplomáciai vitából háború lett, döntő szerepet játszott egyfelől, hogy Franciaország fenyegetést látott abban, hogy folyamatban volt egész Németország porosz uralom alatti egyesítése (vagyis francia részről a háború

felvállalása felfogható preventív lépésnek), másrészt pedig az, hogy Poroszország éppen e pozíció miatt érezte elég erősnek magát ahhoz, hogy legyőzze Franciaországot. Esetünkben azonban e három körülmény egyike sem állt volna fenn, ráadásul Franciaország és Poroszország itt még csak nem is szomszédosak egymással, hiszen a rajnai tartomány, ahol a két állam földrajzilag érintkezett egymással, nem Poroszországhoz, hanem a bajor koronához tartozik. Ráadásul itt a bajor vezetésű Rajnai Konföderáció léte minden szempontból kiegyensúlyozó szereppel bír. Bár ahhoz nyilvánvalóan elég erős, hogy meggátolja Franciaország keleti irányú terjeszkedését, ahhoz ugyanakkor már nem, hogy annak biztonságát mint támadó fél fenyegethesse. (Az I. világháború kitörésekor ezeknek a délnémet és nyugatnémet területeknek az összlakossága mindössze fele volt Franciaország népességének.)

Franciaország biztonságára nézve tulajdonképpen kifejezetten ideális állapot, hogy egy egységes német birodalom helyett három, egymással egyensúlyban lévő állam kerüljön el tőle keletre. Így nincs francia–német ellentét, és Franciaország, valamint a bajor vezetésű Rajnai Konföderáció szomszédsága vélhetően ugyanúgy viszonylag békésen alakul, ahogy például a francia–spanyol és a francia–olasz szomszédság ténylegesen alakult is a 19. század végén s a 20. század folyamán. (A francia–spanyol és francia–olasz viszony 20. századi története jó példa arra, hogy két jelentős európai állam közvetlen szomszédsága önmagában még nem ok az antagonisztikus szembenállásra.) A dolog érdekes velejárója, hogy a mi idősíkunkon III. Napóleon a francia–porosz háborúba bukott bele. Így azonban, hogy a francia–porosz háború soha nem történt meg, III. Napóleon és monarchiája fennmarad. Franciaország ebben az esetben tehát laicista alapokon álló köztársaság helyett katolikus alkotmányos monarchia, császárság marad a Bonaparte-házzal, III. Napóleon leszármazottaival a trónon. Az alkotmányos monarchia pedig valószínűleg a Nagy-Britanniából és a Benelux-államokból ismert rendszerré válik, ahol a király (ez esetben a császár) uralkodik, de nem kormányoz.

Egy másik első világháború

Mit jelent ez a megosztás az európai hatalmi egyensúlyt tekintve? A Berlin-központú Poroszország bár erős, de nem erősebb Franciaországnál vagy az Osztrák–Magyar Monarchiánál, így már csak méreténél és erőforrásainál fogva sem képes olyan hatalomként fellépni, amely veszélyeztethetné a Nagy-Britannia által olyannyira féltett kontinentális erőegyensúlyt, vagy megkérdőjelezhetné a gyarmatok elosztásakor kialakult *status quót*.

Az egységes Németország lakossága az I. világháború idején a valóságban másfélszerese volt Franciaországénak. Így azonban, a déli és nyugati területek, valamint Poznan és Elzász-Lotharingia nélkül Poroszország népessége valamivel kisebb is a továbbra is Elzász-Lotharingia birtokában lévő Franciaországénál, ráadásul Berlin a fél Ruhr-vidék és az egész Saar-vidék ipari potenciálját is nélkülözni kénytelen. Poroszország ugyanakkor viszont ilyen körülmények között kevésbé tud ellensúlyt képezni hatalmas keleti szomszédjával, Oroszországgal szemben. Tehát Oroszország lesz az a birodalom, amely

a vitathatatlanul legnagyobb erőt képviseli a kontinensen, és amely Törökország, India és a Távol-Kelet térségében fenyegetően léphet fel Nagy-Britannia tengerentúli érdekeltségeit illetően.

Oroszország és Nagy-Britannia a mi idősikunkon is meglehetősen feszült viszonyban álltak egymással e gyarmati kérdések miatt. Az I. világháború előtt utoljára még az 1904–1905-ös orosz–japán háborúban is szemben álltak egymással, ezt követően azonban ellentétüket felülírta az egységes Németország formájában testet öltött közös ellenfél. Mivel azonban Poroszország itt nem elég erős ahhoz, hogy fenyegetni tudja a kontinentális erőegyensúlyt, vagy meg tudja kérdőjelezni a gyarmati *status quót*, Nagy-Britanniának nem érdeke Oroszországot támogatni vele szemben. Sőt éppen ellenkezőleg: ez esetben Oroszország nemcsak a gyarmati berendezkedésre jelenti a legnagyobb potenciális fenyegetést, de az európai erőegyensúlyra is. Így Nagy-Britanniának ez esetben az válik érdekévé, hogy az Oroszországgal szemben potenciálisan ellensúlyt képező államokat támogassa, vagyis Poroszországot, az Osztrák–Magyar Monarchiát, (az ekkor még oszmán birodalmi) Törökországot, az ekkor még Perzsia néven szereplő Iránt, valamint (az orosz–japán háborúhoz hasonlóan) Japánt. Ebből a játszmából lényegében kimarad a császári Franciaország, hiszen még csak nem is szomszédos Poroszországgal, valamint kimarad a bajor vezetésű Rajnai Konföderáció is, amely pedig Oroszországgal nem szomszédos. (Ahogyan például a mi idősikunkon az I. világháborúban sem érezte szükségét a harcokba való bekapcsolódásnak Hollandia, hiába érte támadás Belgiumot, vagy a II. világháborúban Svédország, hiába érte támadás az összes többi észak-európai országot valamilyen irányból.)

Ilyen körülmények között a 19. és a 20. század fordulójára tehát az antant és a központi hatalmak mi idősikunkról ismert ellentéte helyett Oroszország és a feltartóztatására alakult brit–porosz–osztrák–magyar–török–perzsa–japán koalíció közötti szembenállás lesz a meghatározó hatalmi ellentét. Ezt semleges kívülállókként figyelni a császári Franciaország és a bajor vezetésű Rajnai Konföderáció is.

Ebben az esetben tehát, ha ki is robban valamilyen nagy háború a 20. század elején, mondjuk 1914-ben, akkor az Oroszország és a többnemzetiségű koalíció között történhet meg, semleges Franciaországgal és semleges Rajnai Konföderációval. Ilyen erőviszonyok mellett pedig valószínűleg az óvatos Olaszország is inkább semleges marad, mintsem hogy megkockáztassa az Osztrák–Magyar Monarchia elleni hadbalépést, amelyet a mi idősikunkon, az I. világháborúban is csak habozva, Nagy-Britannia és Franciaország támogatását maguk mögött tudva vállaltak, valamint valószínűleg Románia is biztosabb befektetésnek látja a koalíció mellé állni, hogy megszerezze az oroszoktól Besszarábiát, mintsem az egymagában álló Oroszország oldalára állni, hogy megszerezze a Monarchiától Erdélyt. Oroszország ilyen körülmények között legfeljebb Szerbiára és esetleg Bulgáriára számíthatna.

Ha pedig a valós I. világháborúhoz hasonlóan végsősoron itt is a szembenálló felek erőforrásainak mennyisége dönti el a konfliktust, akkor az minden bizonnyal a koalíció győzelmével s Oroszország vereségével végződik. Ne feledjük, Oroszország a mi idősikunkon, az antant részeként is elbukott, majd polgárháborúba sülyedt, pedig mellette

állt Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország. Itt viszont egymaga áll szemben egy olyan koalícióval, amely viszont erősebb a nálunk ismert központi hatalmaknál. A háború utáni területi rendezés tekintetében Oroszország veresége valószínűleg azt jelenti, hogy a hatalmas cári birodalom lényegében a mai orosz határok közé szorul vissza. Finnország (esetleg Kelet-Karéliával), a balti államok, Lengyelország, Belorusszia és Ukrajna révén Poroszország és az Osztrák–Magyar Monarchia támogathatja új ütközőállamok létrejöttét, a Kaukázus térségében pedig Törökország és Perzsia, míg Közép-Ázsia térségében Perzsia és az Afganisztánon keresztül érvényesülő brit-indiai érdekeltségek. A Távol-Keleten Kínának és Japánnak lenne kénytelen területeket átadni (a nagyhatalmi logika mentén esetleg egy jakut ütközőállam merülhet fel).

Mivel járt volna mindez Európa további sorsát illetően? Először is, egy ilyen „világháború” nem érintette volna Közép- és Nyugat-Európa magterületeit, hiszen Franciaország, a Rajnai Konföderáció, valamint Olaszország egyaránt kimaradnak belőle. Ezeket a társadalmakat tehát nem traumatizálják háborús élmények, így minden bizonnyal az általunk ismertnél kiegyensúlyozottabbak lesznek a következő évtizedekben. Maguk a harcok egy ilyen háború esetében pusztán a kontinens keleti periferiáját, az orosz–orosz, illetve az osztrák–magyar–orosz összeütközés színterét sújtják, vagyis Lengyelországot, Finnországot, a balti államokat, Ukrajnát és Belorussziát. Ez a háború így nem is egy összeurópai, az egész kontinenst alapjaiban megrendítő katasztrófaként, pusztán egy nagy, de Európa keleti periferiájára korlátozódó konfliktusként marad meg az emlékezetben, amelyet a párizsi, frankfurti és római polgárok csak az újságok haditudósításain keresztül követhettek végig, de napi életüket nem érinti.

Mit jelent ez a totalitárius ideológiák, illetve egy második nagy háború veszélyét illetően? A konfliktusból semlegesen kimaradó Franciaország, a Rajnai Konföderáció, valamint Olaszország számára nyilvánvalóan sem újabb ideológiára, sem háborúra nincs indíték, hiszen a háborús traumákból kimaradtak, vereség okozta frusztráció sem sújtja őket, Poroszország és az Osztrák–Magyar Monarchia pedig győztes államok, így náluk sincs okuk frusztrációra. (Ne felejtjük el, hogy győztes államként Poroszországot semmilyen területi veszteség nem éri, így ilyen körülmények közt területe kelet felé továbbra is egészen Königsbergig terjed ki.) A tőlük keletre létrejött új ütközőállamok: Finnország (esetleg Kelet-Karéliával, amelynek annektálása 1918-ban finn részről a valóságban is felmerült), Lengyelország (a Varsói Nagyhercegséggel azonos területre korlátozódva), Ukrajna, a balti államok és Belorusszia számára az új európai *status quo* fenntartása lesz az alapvető érdek az újabb orosz uralom elkerülése céljából. Ebben pedig kizárásos alapon Poroszországra, valamint az Osztrák–Magyar Monarchiára támaszkodhatnak.

Európa nagy részén tehát nincs különösebb ok totalitárius eszmék térnyerésére, sem pedig új háború indítására, hanem töretlenül folytatódhat az organikus, demokratikus társadalmi evolúció. Franciaországban, amely itt katolikus alkotmányos császárság, valamint a katolikus többségű, délnémet és nyugatnémet területeket tömörítő Rajnai Konföderációban valószínűleg a kereszténydemokrata szemlélet erősödhet meg. A protestáns Poroszországban ugyanakkor a szociáldemokrata párt tör előre, amely az északi és keleti német területeken egyébként is erős volt már Vilmos császár idején és a weimari

időkben is, csak ezt az egységes Németország keretei közt ellensúlyozták a katolikus déli területek. Így azonban, egy Németország északi és keleti protestáns területeire korlátozó állomalakulatban a szociáldemokrácia akár hegemon szerephez is juthat, hasonlóan ahhoz, ahogyan Svédországban történt. Azaz sajátos módon Poroszország és Skandinávia egy lutheránus–szociáldemokrata térséget alkothat. Az Osztrák–Magyar Monarchia pedig, miután győztes államként időt nyert arra, hogy belső feszültségeit rendezze, nagy valószínűséggel a nemzetiségeket bevonva föderalizálódik és demokratizálódik, vagy Aurel Popovici tervezete szerint, vagy más formában. (Ez a Monarchián belül persze területi veszteségeket jelenthet Magyarország számára, de Trianonnal ellentétben legfeljebb csak az etnikai határokig, azon túlmenően viszont a legrosszabb esetben sem. Ne feledjük, a föderalizált Monarchián belüli megkisebbedett Magyarország még Popovici koncepciója szerint is megtartotta volna az etnikai határok mentén Pozsonyt, Kassát, Ungvárt, Munkácsot, Szatmárnémetit, Nagyváradot, Aradot, Temesvárt, Szabadkát és általában a magyarlakta területeket. Emellett még ebben a koncepcióban is önálló Székelyföld szerepelt, ami a majdani föderális Monarchia külön tagállama lett volna Marosvásárhely fővárossal, és nem került volna az erdélyi románok saját tagállamának fennhatósága alá. Így is talán még Popovici tervezete volt a legszigorúbb Magyarországra nézve, a Monarchia föderalizálását célzó különféle koncepciók közül.)

A fikciós forgatókönyv szerint tehát Európában nem jutnak hatalomra totális diktatúrák, így nem tör ki a második világháború, nem következik be az ezzel járó pusztítás, nem történik meg a holokauszt, és „Trianon” mint szó is csak egy versailles-i kastély nevéként lesz ismert Magyarországon, ahol szeret bálokat adni az éppen aktuális Bonaparte uralkodó.

Vörös Berlin, fehér Moszkva és az elmaradt második világháború

Az egyetlen olyan állam, amelyben a körülmények a totalitárius eszmék terjedésének szignifikáns veszélyét hordozzák magukban az 1920–30-as évek Európájában, az Oroszország, hiszen ott nem csak a háborús trauma van jelen, de a háborús vereségből és megaláztatásból fakadó frusztráció is. Ráadásul tudjuk, hogy az országban már a cári birodalom utolsó évtizedeiben rendkívül nagyok voltak a társadalmi feszültségek, és ez minden bizonnyal ugyanígy volna e forgatókönyv esetében is, hiszen a német egység eltérő forgatókönyve az orosz társadalmi viszonyokat mit sem érinti. A háborús vereséget követően elég valószínű, hogy Oroszország itt is polgárháborúba süllyed, majd az azt megnyerő fél diktatúrát vezet be. Azonban több körülmény szól amellett, hogy ennek ebben az esetben nincs Európa egészét érintő jelentősége. Egyrészt ne feledjük: Oroszország a veresége miatt területét tekintve ekkorra lényegében a mai határai közé szorult vissza. Vagyis népessége és gazdasági erőforrásai is jóval szűkösebbek, mint a mi idősíkunkon a sztálini Szovjetunióé voltak a két világháború között, másrészt azért, hogy nemcsak a balti államok, de Ukrajna és Belorusszia sem állnak a fennhatósága alatt, földrajzilag is ki van szorulva Európából, harmadrészt pedig azért, hogy az eu-

rópai államok egyikének sem érdeke egy világháború árán megkérdőjelezni a *status quo*t, komolyabb európai szövetségesekre sem számíthat háborús kalandokhoz. Vagyis ebben az esetben elképzelhetetlen egy Molotov–Ribbentrop-paktum, hiszen a győztes – a '30-as évekre már valószínűleg erősen szociáldemokrata arculatú – Poroszországnak és a föderalizált Osztrák–Magyar Monarchiának éppen hogy a fennálló helyzet biztosítása, az ütközőállamok függetlenségének garantálása az alapvető érdeke, bármiféle orosz expanzióval szemben. Franciaország pedig – nem lehet elégszer hangsúlyozni – itt még csak nem is szomszédos Poroszországgal, így semmilyen érdek nem fűzné e *status quo* erőszakos felborításához. Ahogy az is valószínűtlen, hogy a Franciaország, Poroszország és a Monarchia között fekvő Rajnai Konföderációnak bármi érdeke fűződne ahhoz, hogy támogassa Oroszországot egy Poroszország és a Monarchia ellen irányuló, támadó háborúban. Így ha hatalomra jut is valamilyen totalitárius rendszer Oroszországban, az aligha próbálna nyugati irányú támadó háborúval, ilyen téren inkább csak Közép-Ázsiában és esetleg a Kaukázus térségében maradnának lehetőségek a számára, ahol az ott létrejött ütközőállamok mögött csak a gyenge Törökország és Perzsia, valamint az egyre erősödő függetlenségi törekvések által felkavart Brit-India áll.

E forгатókönyv további következménye, hogy mivel nincs II. világháború és nincs Kelet-Európát megszálló sztálinista Szovjetunió, gazdaságilag Európa középső és keleti része is a kontinens nyugati feléhez szervesen kapcsolódva fejlődik a következő évtizedekben.

Kérdés persze, hogy Oroszországban jobb- vagy baloldali totalitárius rendszer hatalomra jutásának nagyobb-e a valószínűsége. A valóságban az I. világháborúban az Oroszországgal szembenálló központi hatalmak kezdetben valóban támogatták Lenint, azonban miután hatalomra jutott, ők maguk is támadólag léptek fel Szovjet-Oroszország ellen. Az antant pedig az 1918 és 1922 között zajló polgárháborúban már egyértelműen a fehéreknek nevezett jobboldali monarchistákat támogatta, a vörösöknek nevezett bolsevikokat érezve veszélyesebbnek az európai társadalmi berendezkedésre. Márpedig akármilyen koalíció nyer is meg akármilyen nagy háborút a 20. század elején, mindenképp fontos lett volna számára az európai társadalmi *status quo* megőrzése, hiszen győztesként azt az ő saját rendszerének tekintheti. Így tehát ennek megőrzését minden bizonnyal az Oroszországot legyőző koalíció is alapvető célnak tekinti, arra pedig Oroszországban ilyen körülmények közt is a vörösök hatalomra jutása jelentheti a nagyobb potenciális veszélyt, mintsem a fehéreké.

A valóságban az antant számára nehezítette az orosz polgárháborúban a fehérek megsegítését, hogy földrajzilag „útban volt” a legyőzött Németország, valamint az ugyancsak legyőzött és éppen felbomlóban lévő Osztrák–Magyar Monarchia és Törökország. Ebben az esetben azonban a győztes brit–porosz–osztrák–magyar koalíció előtt nem állnak ilyen földrajzi akadályok, így hatékonyan avatkozhatnak be a fehérek oldalán. Valószínűbb tehát, hogy az Oroszországban hatalomra jutó totalitárius rendszer jobboldali, mintsem baloldali lesz. A bolsevik uralom ilyen körülmények között tehát csak egy, az orosz polgárháború időszakára korlátozódó, átmeneti jelenségként marad meg az európai történetírásban, amelynek aztán a fehérek polgárháborús győzelme vet véget.

Tekintetbe véve, hogy Poroszországban ugyanakkor a háború utáni években a szociáldemokraták térnyerése, sőt nagy valószínűséggel előbb-utóbb hegemon helyzetbe jutása következik be, ezzel egy olyan, számunkra szokatlan kombináció áll elő, ahol Berlin „vörös” (még ha csak szociáldemokrata értelemben is), Moszkva viszont „fehér”. Egy szélsőjobboldali diktatúra uralomra jutása a '20-as évek Oroszországában ugyanakkor az antiszemitizmus erősödésével járhat, azonban a szétesett cári birodalom zsidó lakosságának túlnyomó többsége valójában Lengyelország, Litvánia, Belorusszia és Ukrajna területén élne, ezek az országok viszont ekkorra már független ütközőállamok a szociáldemokrata Poroszországgal és a föderalizált Osztrák–Magyar Monarchiával szövetségben. A területükön élő zsidóságot, az egykori cári birodalom területén élő zsidóság túlnyomó többségét tehát ekkor már egy oroszországi szélsőjobboldali diktatúra esetleges antiszemitizmusa nem érintheti, azzal szemben biztonságban vannak.

Bár Oroszország számára nem tűnik túl rózsásnak ez a forgatókönyv, ahol már 1920 körül jelenlegi határai mögé szorul vissza, és szélsőjobboldali diktatúra uralma alá kerül, hosszú távon már kevésbé sötét a kép. Mivel ilyen körülmények közt nincs második világháború, az országot elkerüli az irtóztatós mértékű háborús pusztítás. Legfeljebb csak Közép-Ázsiában és a Kaukázus térségében bocsátkozhat Oroszország olyan háborús kalandokba, ahol ő a támadó fél s ahol az esetleges harcok a saját területén kívül zajlanak (hasonlóan például a Szovjetunió valóságban megtörtént afganisztáni kalandjához). Ugyanakkor egy ilyen, lényegében mai határai közé szorult Oroszországban fel sem merülhet olyan hamis illúzió, amelyet a sztálini Szovjetunió kergetett, hogy egy magában az egész nyugati világ és világrend kihívója lehetne. E két körülmény pedig, hogy az országot és annak társadalmát egyfelől a '20-as évek után már nem érinti a II. világháborúhoz hasonló háborús pusztítás és trauma, másfelől pedig tudatában van saját viszonylagos gyengeségének és lehetőségei korlátainak, pozitív következményekkel járhat. Ez politikatörténeti szempontból ahhoz vezethet, hogy a diktatúra puhulása és az ország viszonylagos demokratizálódása (de legalábbis a totális diktatúra lebontása) már évtizedekkel korábban bekövetkezik, mint azt a mi idősikunkon láthattuk, talán már a '60–70-es években. Gazdasági szempontból pedig ahhoz, hogy az ország már a diktatúra időszakában is a világpiacra próbál meg helyállni (még ha protekcionista módon is), ahelyett, hogy a sztálinizmushoz hasonlóan egy bezárkózó, saját gazdasági világrend kiépítésével kísérletezne, az ország gazdaságilag és életszínvonalát tekintve is sokkal közelebb áll Nyugat-Európa szintjéhez, mint a mi idősikunkon. A 20. század végére, a diktatúra lebontását követően tehát e tényezők következtében nagy valószínűséggel még Oroszország is élhetőbb és demokratikusabb országgá válik, mint a mi valóságunkban.

Európában tehát így nincs sem II. világháború, sem Hitler, sem Sztálin, sem holokauszt, sem a Szovjetunió által megszállt Közép- és Kelet-Európa, sem Trianon.

Kuomintang-Kína, birodalmi Japán, egységes hindu-muzulmán India

Az is érdekes kérdéseket vet fel, hogy mit jelent egy ilyen forgatókönyv a világ Európán kívüli részére nézve. Kína és Japán esetében kiemelhetjük, hogy bár Japán 1931-ben megszállta Mandzsúriát és a következő évben bábállamot alakított ki ott, átfogó háborút csak 1937-ben indított Kína ellen, egy évvel az után, hogy 1936-ban megkötötte az európai *status quo* felbontására leplezetlenül törekvő hitleri Németországgal az Antikomintern-paktumot. E forgatókönyv esetén azonban, a stabil európai berendezkedés mellett ilyen szövetségesre Európában Japán aligha számíthat. Legfeljebb a szélsőjobboldali diktatúra által irányított Oroszország jöhetne szóba, Oroszországnak azonban aligha érdeke, hogy Japán saját uralma alatt egyesítse Kelet-Ázsiát, így ilyesemben aligha támogatná. Ilyen körülmények között, szövetségesek nélkül és szilárd európai *status quo* mellett viszont Japán valószínűleg megelégszik Mandzsúriával, és nem kockáztat átfogó háborút Kína ellen, így a Távoll-Keleten is elmarad egy második világháború. Japánban fennmarad ugyan a birodalmi rendszer, de háború nélkül minden adott ahhoz, hogy ez fokozatos, szerves evolúció útján demokratizálódjon a következő évtizedekben.

Kínával kapcsolatban ugyanakkor fontos szem előtt tartanunk, hogy a Mao Ce-tung féle kommunisták 1937-ben még vesztesre álltak a Csang Kaj-sek féle Kuomintang, és annak ekkorra már Kína központi területein 1927 óta fennálló, javában konszolidálódó uralmával szemben. 1937 és 1945 között Japán megszállás zilálta szét a Kuomintang-konszolidációt, a kommunisták pedig jelentős részben a japán megszállók elleni partizánháborúval alapozták meg későbbi polgárháborús győzelmüket. A fiktív forgatókönyv szerint viszont nincs japán megszállás, sőt a kínai kommunisták számára ideológiai háterszínként nyújtó Szovjetunió sem létezik. Így nem szakad meg az 1927 óta zajló Kuomintang-konszolidáció, Kínát Csang Kaj-sek rendszere egyesíti, a főváros pedig Peking helyett Nanking marad. A japán háborús pusztítás nélkül, valamint Mao pusztító kísérletei, a „nagy ugrás” és a „kulturális forradalom” nélkül Kína gazdasági fellendülése nagyjából húsz-harminc évvel korábban következik be, mint ahogyan a mi idősünkön bekövetkezett. A japán megszállás 1937 és 1945 között nyolc évig tartott, míg a maoista társadalmi kísérleteket elindító 1958-as nagy ugrástól a gazdasági fejlődést megindító 1978-as reformokig húsz év telt el. A kettő együtt huszonnyolc évnyi elvesztett idő. Ha Kína gazdasági fejlődése ennyi évvel hamarabb, 1978 helyett már 1950-ben megindul, az azt jelenti, hogy már 1987-re eléri azt a világgazdasági súlyt, amelyet a valóságban csak 2015-re.

Ez a történelmi forgatókönyv India számára is tartogat érdekességeket. Mint tudjuk, reális idősünkön az indiai szubkontinens legnagyobb történelmi traumáját az jelentette, amikor 1947-ben az addig egységes Brit-Indiát két államra, a hindu Indiára és a muzulmán Pakisztánra osztották fel. A '30-as években India függetlenedése már lényegében folyamatban volt, így az valószínűleg a II. világháború nélkül is bekövetkezett volna, legfeljebb nem 1947-ben, hanem öt-tíz évvel később. A fő kérdés itt a hindu-muzulmán törésvonal és Brit-India kettéosztásának ügye. Abban azonban, hogy ez így alakult, már jelentős szerepet játszott a II. világháború. Az azt megelőző évtizedekben

India két legnagyobb, muzulmán többségű tagállamában, Pandzsábben és Bengálban a Pakisztánt később létrehozó Mohamed Ali Dzsinna szeparatista pártja nem tudott komoly sikereket elérni (inkább csak a hindu többségű területeken élő muzulmánok körében volt erős). A muzulmán szavazók többsége mindkét tartományban a Gandhi vezette Kongresszussal többé-kevésbé együttműködő pandzsábi, illetve bengáli regionalista pártokat támogatta. Azonban a háború alatt a Kongresszus India számára további jogokat követelve komoly vitákba került a brit koronával, Dzsinna viszont ezt kihasználva feltétel nélküli támogatásáról biztosította a briteket, majd az így nyert politikai tőkével csábította magához a pandzsábi és bengáli szavazók tömegeit. Ha tehát nincs a II. világháború, valószínűleg nem történik meg India és Pakisztán véres kettéválása sem. Annál is inkább, mert maga Dzsinna 1948-ban rákban meghalt, így ha addig nem tud sikert elérni, később már nincs rá lehetősége. India, Pakisztán és Banglades tehát ebben az esetben egyetlen, hatalmas államként szakad el a brit koronától, egy hindu–muzulmán föderáció formájában.

Végszó

Ezzel eljutottunk arra a pontra, ameddig még többé-kevésbé fel tudjuk vázolni a valószínűleg bekövetkező forgatókönyvet, nagyjából a '60–70-es évekig. Ami ennél távolabb van, az már homályba vész, pedig akadnak itt még érdekes kérdések. Ami eddig a pontig látszik, az a világ szinte összes megvizsgált térsége számára kedvezőbbnek tűnik annál, mint ami a valóságban történt.

De vajon mi jött volna ezek után? Például ha Japán megszállja ugyan Mandzsúriát és bábállamot alakít, de nem indít átfogó háborút Kína ellen, hanem megelégszik ennyivel, akkor nagy kérdés, hogy hogyan, milyen körülmények között ér majd véget a japán uralom Mandzsúriában, valamint a már korábban annektált Koreában és Tajvanon. Békés, konszolidált kihátrálás formájában, akár egy életképes mandzsúriai államiságot is hátrahagyva? Vagy a mi idősikünk vietnami háborújához hasonló véres, elhúzódó gerillaháború következében? Esetleg a belső viszonyokat konszolidáló, az országot stabil fejlődési pályára állító Csang Kaj-sek-féle kínai vezetés indít átfogó háborút Japán ellen e területek visszaszerzésére, amikor már elég erősnek érzi magát ehhez, mondjuk az '50–60-as években? És ha ez utóbbi történik, akkor melyik oldalt támogatja a háborúban a Csendes-óceán térségében igencsak érdekelt Egyesült Államok? Kínát, ahogy elsöre gondolnánk? Vagy éppen ellenkezőleg, Kína konszolidálódását látva, egy győztes Kína lehetséges hatalmát felmérve, már a holnaputánra gondolva inkább Japánt? És mi lesz az Oszmán Birodalom arab területeivel (a mai Irak, Szíria stb.), ha az az Oroszország elleni nagy háborúban a győztes oldalon állt, és így az ismert formában nem következett be a felbomlása? Háborús vagy békés úton szakadnak el tőle? Vagy sikerül elérniük a birodalom olyan mértékű belső reformjait, hogy nem szakadnak el?

De a legnagyobb kérdés: hogyan zajlik le ezek után a dekolonizáció? A mi idősikünkön a II. világháború után az USA és a Szovjetunió egyaránt nyomást gyakoroltak a

háború által amúgy is legyengített európai országokra, hogy azok adják meg gyarmataiknak a függetlenséget. De mi történik így, hogy a gyarmatosító európai országokat nem gyengíti le két világháború? India függetlenedése persze már a '30-as években folyamatban volt, de mi a helyzet a sokkal gyengébb afrikai és délkelet-ázsiai országokkal? Az európai hatalmak vajon így is hajlandók békésen kihátrálni a gyarmataikról? Vagy épp ellenkezőleg, a vietnami háborúhoz hasonló végeláthatatlan harcokba bocsátkoznak, amelyek akár évtizedekre lángba boríthatják Afrikát és akár Délkelet-Ázsiát? Mi történik, ha Japán és/vagy Kína és/vagy a függetlenségét ez esetben is hamar kivívó, de egységes India és/vagy az európai koncertből magát sokáig kizártnak érző, diktatórikus Oroszország a gyarmati függetlenségi mozgalmak mögé áll? Egymással összefogva vagy egymással versenyezve tennék ezt? Hogyan viszonyul a dekolonizációhoz az USA, valamint a kevés gyarmattal rendelkező Poroszország, Olaszország, a Rajnai Konföderáció és az Osztrák–Magyar Monarchia? Saját gazdaság befolyásuknak az újonnan függetlenedő országokra való kiterjesztése reményében, egyúttal felismerve az idők szavát, támogatják-e a gyarmati függetlenségi mozgalmakat? Ebben az esetben a gyarmati rendszer fenntartására törekvő országok köre Nagy-Britanniára, Franciaországra, Hollandiára, Belgiumra és Portugáliára szűkül le, és ennek a szűk körnek az egész világgal szemben hosszú távon nincs más lehetősége, mint a valóságban is ismert módon végül feladni a gyarmatbirodalmakat és némi kezdeti makacskodás után lényegében békésen kivonulni. Vagy éppen ellenkezőleg, az USA és a gyarmatokkal nem vagy alig rendelkező európai államok egyfajta nyugati szolidaritás jegyében az európai gyarmatosítók oldalára állnának, hogy elkerüljék Kína, India, Japán vagy Oroszország befolyásszerzését? Ezzel viszont azt kockáztatnák, hogy a dekolonizáció egy globális háborúba torkollik a nyugati világ és a keleti hatalmak, vagy a nyugati világ és a harmadik világ, a globális Észak és a globális Dél között, egy olyan háborúba, ami viszont már jó eséllyel szörnyűbb is lehetett volna, mint az általunk ismert II. világháború, különösen ha időközben feltalálják a nukleáris fegyvereket. És akkor lehet, hogy mégsem annyira utópisztikus ez az idősík? Vagy annyi racionalitás azért még ebben az esetben is lett volna a nyugati világ és a keleti hatalmak vezetőiben, hogy belássák: az Afrika és Délkelet-Ázsia feletti gazdasági ellenőrzés nem ér meg egy totális világháborút, és még időben meghúzzák a vészféket? Vagy az USA és a gyarmatokkal nem vagy alig rendelkező többi európai ország mégis inkább bölcsen a gyarmati függetlenségi mozgalmak mellé áll, és akkor nincs ilyen veszély?

Ha mindez a logikai levezetés helytálló, abból annyi pozitív következtetés legalábbis levonható, hogy lett volna másik lehetőség, s így talán mindig van másik lehetőség. Ha lenne a garázsunkban egy időgép és visszamehetnénk kétszáz évvel ezelőtre, 1815-be szólni Metternichnek, hogy Poroszország helyett inkább Bajorországnak adja a rajnai tartományt, visszamennénk?